

(ג) [ג] רבן גמליאי אומי: בְּכֹל יוֹם אָדָם מֵתְפַלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

ר' יהושע אומי: מעין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

ר' עקיבה אומי: אם שָׁגְרָה תְּפִילָתוֹ בְּפִיו, מֵתְפַלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה; וְאִם לֹא, מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

(ד) [ד] ר' אליעזר אומי: העוֹשֶׂה תְּפִילָתוֹ קָבֵעַ, אֵין תְּפִילָתוֹ תַּחְנוּנִים.

ר' יהושע אומי: הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סָכָנָה, מֵתְפַלֵּל תְּפִילָה קְצָרָה מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאֹמֵר: "הוֹשֵׁעַ יִי אֶת עַמֶּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל; כָּל פְּרִשְׁתְּ הַ(צ) [ע] בְּבוֹר (העבר) צוֹרְכֵיהֶם מִלְּפָנֶיךָ; בְּרוּךְ אַתָּה יִי שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה".

מאירי ברכות כ"ח:

אמר המאירי רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם י"ח ואינו רשאי לפטור עצמו בברכה מעין י"ח והיא הכוללת כל האמצעיות ר' יהושע אומר שיכול הוא **אם הוא טרוד** לפטור עצמו בכל יום במעין י"ח ר"ל ג' ראשונות וג' אחרונות וברכה אמצעית שכוללת כל האמצעיות אע"פ שאנשי כנסת הגדולה י"ח תקנו ושהוא יכול לכיון דעתו לכלם מ"מ הואיל ודרך כלל כלהו איתנהו בה והוא יש לו איזו טרדא אע"פ שהוא יכול לכיון לכלם יכול לפטור עצמו בה ר' עקיבא אומר אם שגורה תפלתו בפיו ר"ל שבקי בשמנה עשרה ויכול לכיון בהם יתפלל י"ח ואין טרדתו מעכבתו ואם לאו יתפלל מעין י"ח מוטב שיקצר ויכוין משיאריך ולא יכוין:

כ"י מינכן כט.

מאי מעין שמנה עשרה רב (..) אמ' תחלת כל ברכה וסוף כל ברכה ושמואל אמ' הבינונו

וילא	מאי	מעין	שמה	עשרה	רב	אמר	מעין	כל	ברכה	וב
ה (ר"ד - ר"ט)	מאי	מעין	שמה	עשרה	רב	אמ'	מעין	כל	ברכה	וב
ה (ר"פ - ר"ט')	מאי	מעין	שמה	עשרה	רב	אמר	מעין	כל	ברכה	וב
פירצה 7	מאי	מעין	שמה	עשרה	רב	אמ'	מעין	כל	ברכה	וב
מינכן 95	מאי	מעין	שמה	עשרה	רב(..)	אמ'	תחלת כל ברכה וסוף	כל	ברכה	וב
קספור 366	מאי	מעין	שמונה	עשרה	רב	אמ'	מעין	כל	ברכה	וב
פרס 671					רב	אמ'	מעין	כל	ברכה	וב

ירושלמי ברכות ד':ג'

(ב) הלכה: וְלָמָּה שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוֹמֵר כִּנְגַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הַמְזְמוֹרוֹת שֶׁכְּתוּב מֵרֵאשִׁית שֶׁל תִּילִים עַד יַעֲנֵךְ יִי בְיוֹם צָרָה. אִם יֹאמֵר לָךְ תִּשַׁע עֶשְׂרֵה הֵן אֲמֹר לוֹ לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם לִית

הוא מינון. מכן אמרו המתפלל ולא נענה צריך תענית. אמר רבי מנא רמו לתלמיד חכם שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפילתך.

(ג) אמר רבי סימון כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה שבשעה שאדם עומד ומתפלל צריך לשוח בכולו. מה טעם כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך.

(ד) אמר רבי לוי כנגד שמונה עשרה הזכרות שכתוב בהבו ליי בני אלים. אמר רבי חונה אם יאמר לך אדם שבע עשרה אינון. אמור לו של מינין כבר קבעו חכמים בבינה. התיב רבי אלעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי והכתיב אל הכבוד הרעים. אמר ליה והתני כולל של מינין ושל פושעים במכניע זדים. ושל זקנים ושל גרים במבטח לצדיקים ושל דוד בבונה ירושלים. אית לך מספקא לכל חדא וחדא מינהון אדכרה.

(ה) רבי חנינה בשם רבי פינחס כנגד שמונה עשרה פעמים שאבות כתובין בתורה. אברהם יצחק יעקב. אם יאמר לך אדם תשע עשרה הן אמור לו והנה יי נצב עליו לית הוא מינהון. אם יאמר לך אדם שבע עשרה הן אמור לו ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק מינהון.

(ו) רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן כנגד שמונה עשרה ציוויין שכתב בפרשת משפן שני. אמר רבי חיאי בר ווא ובלבד מן ואתו אהליאב בן אחיסמך עד סופיה דספרא.

(ז) שבע של שבת מניין. אמר רבי יצחק כנגד שבע קולות שכתוב בהבו ליי בני אלים. אמר רבי יודן ענתוריא כנגד שבע אזכרות שכתוב במזמור שיר ליום השבת.

(ח) תשע של ראש השנה מניין. אמר רבי אבא קרטיגניא כנגד תשע אזכרות שכתוב בפרשת חנה. וכתוב בסופה יי ידיו אפסי ארץ.

(ט) עשרים וארבע של תעניות מניין. רבי חלבו ורבי שמואל בר רב נחמן תרוניהון אמרין כנגד עשרים וארבע פעמים שכתוב בפרשה של שלמה רינה ותפילה ותחינה.

(יד) אי זו היא שבע מעין שמונה עשרה. רב אמר סוף כל ברכה וברכה. ושמואל אמר ראש כל ברכה וברכה. אית תניי תני שבע מעין שמונה עשרה. ואית תניי תני שמונה עשרה מעין שמונה עשרה. מאן דמר שבע מעין שמונה עשרה מסייע לשמואל ומאן דמר שמונה עשרה מעין שמונה עשרה מסייע לרב.

(טו) רבי זעירא שלח לרבי נחום גבי רבי ינאי בירבי ישמעאל אמר ליה אי זו היא שבע מעין שמונה עשרה דשמואל. אמר ליה הבינו רצה תשובתינו סלח לנו גואלינו רפא חלינו ברה שנותינו. אמר רבי חגי אה היו גשמים אומרים בגשמי ברכה. אם היו טללים אומרים בטללי ברכה. כי מפוזרים אתה מקבץ ותועים עליך לשפוט ועל הרשעים תשית ידך וישמחו כל חוסי בך בבגנו עירך ובחידושי בית מקדשך ובצמח דויד עבדך כי טרם נקרא אתה תענה כאמור והנה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ברוך אתה יי שומע תפילה. ואומר שלש ברכות ראשונות ושלש אחרונות. ואומר ברוך יי כי שמע קול תחנוני.

תפלה.

[ג] ביאור עין. ענין וביאורו בנוסח זה⁹. הבינונו ה' אלהינו לדעת דרכיך, ומול את לבבינו ליראתיך. לסולח היה לנו, להיות גאולים, רחמינו ממכאוב, ודשינו ושכנינו בנאות ארצך, ונפוצים מארבע תקבץ, והתועים בדעתך¹¹ ישפטו, ועל הרשעים תניף ירך, וישמחו צדיקים בבנין עירך, ובתיקון היכלך, ובהצמחת קרן לדוד עבדך, ועריכת נר לבן ישי משיחך, טרם נקרא ואתה תענה, טרם נדבר ואתה תשמע, כי אתה הוא העונה בכל עת צרה וצוקה פודה¹² ומציל מכל צוקה, ברוך אתה ה' שומע תפלה, ושולש ראשונות ושולש אחרונות אין מוסיפין בהן ואין פותחין מהן, ופסק ההלכה שאין מתפללין הבינונו שהיא היא מעין שמונה עשרה אלא בשעת הדחק¹³. וביאור שגרה, סדורה¹⁴, כלומר שלא קצרה לשונו, והלכה כר' עקיבה.

[ג] שרר עין, אלגריץ, ובינוא ד'לך בהד'א אלנץ, הבינונו ה' אלהינו לדעת את דרכיך, ומול את לבבינו ליראתך, לסולח היה לנו, להיות גאולים, רחמינו ממכאוב, ודשינו ושכנינו בנאות ארצך, ונפוצים מארבע תקבץ, והתועים בדעתך ישפטו, ועל הרשעים תניף ירך, וישמחו צדיקים בבנין עירך, ובתיקון היכלך, ובהצמחת קרן לדוד עבדך, ועריכת נר לבן ישי משיחך, טרם נקרא ואתה תענה, טרם נדבר ואתה תשמע, כי אתה הוא העונה בכל עת צרה וצוקה פודה ומציל מכל צוקה, ברוך אתה ה' שומע תפלה, ושולש ראשונות ושולש אחרונות לא יויד פיהא ולא ינקץ מנהא, וקטוע אלהכה אן לא תצלא הבינונו וחי הי מעין שמונה עשרה גיר בשעת הרחק, ושרר שגרה, אטרדה, יעני לם יתלגילג' לסאנה, והלכה כר' עקיבה.

[ד] כוונתו כאן באמרו קבע, שעושה תפלתו כמו שמתקסם בעבודה המוטלת עליו כדי שיתפטר ממנה ויפרוק מעליו עול, ואמרו ואומר הושט ה' וכו', אין נוסח זה דבר נוסף על תפלה קצרה, אלא הוא ביאור תפלה קצרה מה היא, ואמרו פרשת העיבור, ביארו בתלמוד שהוא

[ד] יריד בקולה הנא קבע, אן יגעל צלאתה כמן יתבאר שגלא כלפס ליסתרר מנה ויוול ענה ת'קלה, וקילה ואומר הושט ה' וכו' לים הד'א אלכלאם שיא ואידא עלי תפלה קצרה, ואנמא זה תבין תפלה קצרה מא ה' וקילה פרשת העיבור, בינוא פי אלתלמוד אנה מאכיד' מן

הוסיפה רבינו בכתב דר, וכתוב 'תמיד' בשתי יודין, ובנוסף הוסיפה מן הש"ס. 9 בנוסף הוסיף משלו 'ולא נפילת אפיסי', 10 במה"ק 'ובינוא ד'לך באן קאלו סוף כל ברכה וברכה מתילא אקול לך אתה חונן לאדם דעת באי חונן הרעה, סלח לנו אבינו כי חטאנו באי חונן ומרבה לסלח וכוילך אלי אכירתנו גיר שלש וכו' תרגומו: וביאור את זה ואמרו סוף כל ברכה וברכה, והנה לך דוגמא אתה חונן... ומרבה לסלוח, וכך עדי סופם חוץ משלש וכו', וכך הוא בנוסף, וכן הוא בירושלמי אילכא דרב, ועיין תיסי אנשי שם.

ובמהנורא שלישית פסק רבינו כל זה וכתב 'ובינוא ד'לך בהד'א אלנץ הבינונו וכו' תרגומו וביאורו בנוסף זה הבינונו וכו', וכך פסק בהלכות תפלה פ"ב הל' ג, וכל נוסח הבינונו אינו בכ"י ארכסי אך בשאר כ"י נוסח היסוד ישנו כפי שהוא לפנינו, ואילי העתיקותו מחבורו, 11 יש נוסף בדרכך, 12 יש נוסף ופודה, 13 גם קטע זה 'ופסק ההלכה שאין מתפללין הבינונו שהיא היא מעין שמונה עשרה אלא בשעת הדחק' לא היה במה"ק, וגם בנוסף ליתנו, והוסף במה"ג. 14 'אטרדה' ענינה סדורה ונאמרת כדבר הרמ"ל, ובמה"ק היה כתוב

הלכות הירושלמי מבוא עמ' 1

נוסף כמה דוגמאות מסדר זרעים עד סמכת פסחים ולמסכת זו יש לפנינו הוצאה מכת"י שהונה ע"י רבינו בעצמו, עיין להלן) ע"פ סדר המשנה. ברכות פ"ד מ"ג: פירוש מעין שמונה עשרה, ובארו עינין זה ואמרו סוף כל ברכה וברכה, על רמזין שאומר לך אתה חונן לאדם דעת, ברוך אתה ה' חונן הרעה, סלח לנו אבינו, ברוך אתה ה' חונן המרבה לסלח, וכן עדי סופם וכו'. רבינו פסק כאן כרב (ברכות כ"ט א'), ולא מצאנו לו חבר בזה, שהרי ההלכות מוכיח חמיר תפלת הבינונו, וגם

רבינו בעצמו פסק בחיבורו (פ"ב מה' תפלה ה') כשמואל, אבל בהג"ג: ובארו בזה הענין הבינונו. ופסק ההלכה שאין מתפללין הבינונו אלא בשעת הרחק, ובארו ואמרו סוף כל ברכה וברכה על רמזין שאומר לך אתה חונן לאדם דעת וכו' (והיה אח הלשון שבהוצאתו), ובארו שיש כאן עירוביאי של המד"ב עם המהור"ק¹⁰, ובפיה"מ הוצ' ווייל צ"ד: זה נוסח הברכה, הבינונו ה' אלהינו לדעת דרכיך וכו' ופסק הלכה שלא יתפלל הבינונו והוא מעין שמונה עשרה אלא בשעת הרחק, ובנוסף זה אין כבר זכר טרעוהו של רב, ובארו שבמהור"ק פסק רבינו כרב, ורמז לירושלמי ברכות (פ"ד ה"ג, ח' ע"א, כפי שהעירו בגליון פיה"מ בש"ס הוצ' ראם): איזו היא (שבע) מעין שמונה עשרה רב אמר סוף כל ברכה וברכה וכו'. אבל בהלכות הירושלמי לא נזכרה כלל מחלוקת רב ושמואל, ויש לשאול למה השמיטה רבינו, והרי ברבי רב הם סתומים בבבלי, ברם בבבלי כ"ט: מאי מעין שמונה עשרה רב אמר' תחלת כל ברכה וסוף כל ברכה וברכה¹¹, משם כרברי רבינו כאן, וזהו כנראה פירוש אחר הנאונים שכתבנו למרא, ואפשר שכן היה הירסא בספרי רבינו שהיו לפניו בילדותו, וחשב שזו היא מנף התלמוד¹², ואח"כ חור בו, ואשר לפסקו של הר"ם כרב שהוא מתגר לכל הפוסקים, לרבות גם את אביו בארעא דגמסיה¹³, אפשר שרבינו הביא כאן לרווחא דמילתא, וכן כתוב בארו' ה' תפלה סי' צ' וח"א, י"ח ע"א): מהו אחר מתפלל מעין שמונה עשרה כרב כש"כ דעביר שפיר טפי, ובמאירי כ"ח ב' (נר ע"א) כתב: וכן פסקו רבים שאם אינו יודע נסח הבינונו יכול לעשות כרב שאומר פתיחת הברכה וחתמתה, ועדיין הרבר צ"ע, ועיין לכ' מ"ש להלן צד ל"ט אות ו וצד מ"א אות ל.

ב. אית תניי תני – אית תניי תני, אית תניי תני.
א) ברכות פ"ד מ"ג: ר"ג אומר בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה ר' יהושע
אומר מעין שמונה עשרה.
כך הוא בכל הנוסחאות ואף במי"ר: אבל בני א"י שנו במשנה: שבע מעין י"ח.

ירוש' שם, ח ע"א: ⁽¹⁾ אי זו היא שבע ⁽²⁾ מעין שמנה עשר >ה<. רב אמר סוף ⁽³⁾
 כל ברכה וברכה. ושמאל אמ' ראש כל ברכה וברכה. אית תניי תני שבע מעין שמונה
 עשרה. ואית תניי תני שמונה עשרה מעין שמונה עשרה. מאן דמר שבע מעין שמונה
 עשרה מסייע לשמאל ומאן דמר י"ח מעין י"ח מסייעא לרב. רבי זעורא שלח לר' נחום
 גבי רבי ינאי ביר' ישמעאל אמ' ליה אי זו היא (מעין) ⁽⁴⁾ שבע מעין שמונה עשרה דשמאל
 אמר ליה הבינינו וכו'.

"אי זו היא שבע מעין ש"ע". גם בכ"ל גם בכ"ר ⁽⁵⁾, ומכאן יוצא שאמוראי א"י
 שנו במשנתם ⁽⁶⁾ (והיא "אית תניי תני" הראשון) "שבע מעין שמונה עשרה"; אלא
 שבברייתא שנו "שמונה עשרה מעין י"ח", כרב, או שהיא "מתניתא דרב", שחולק
 על משנתנו ⁽⁷⁾. ואמנם בברייתא אחת המקבילה בחלקה לדברי ר' יהושע, שנינו "שבע
 מעין שמונה עשרה" ⁽⁸⁾. יומא פז ב ונדה ח ע"ב, וכך הוא אף בפסחים ג ע"א בכ"י א"פ: אור
 יום הכיפורים מתפלל שבע וכו' ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה ר' חנינא בן
 גמליאל אומר משום אבותיו ⁽⁹⁾ מתפלל שמונה עשרה שלימות מפני שצריך לומר הבדלה
 בחונן הדעת; זאת אומרת ת"ק דברייתא כר' יהושע דמתני' ורחב"ג כר"ג אביו דברכות.
 אבל הבבלי בברכות כט א לא ידע כלל מנוסח "שבע מעין י"ח", שכן לא נזכר
 בלשון הגמרא כלל, שהם אמרו: מאי מעין י"ח רב אמר מעין כל ברכה וברכה ושמאל
 אמר הבינינו וכו'. ועוד אמרו שם: אר"ג אמר שמאל כל השנה כולה מתפלל אדם הבינינו
 חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים ⁽¹⁰⁾ מפני שצריך לומר הבדלה
 בחונן הדעת, ולא הזכירו כלל את הברייתא דיומא (ועי' תוס' שם ותוס' ר' יהודה).

תוספתא כפשוטה ברכות ג'

(ז) 28. היה מהלך וכו'. כדי להבין את הברייתא שלנו, עלינו לעמוד בקצרה על דברי המשנה ושיטת
 בני א"י בפירושה. וכן שנינו (פ"ז מ"ג): "רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמונה
 עשרה. ר' יהושע אומר מעין שמונה עשרה. ר"ע אומר אם שגורה תפילתו בפיו מתפלל שמונה
 עשרה, ואם לאו מעין שמונה עשרה. ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים".
ונראה שבדברי ר' אליעזר מסתיימת משנה זו. ברם ברוב הנוסחאות מסתיימת משנתנו בדברי ר'
עקיבא, ודברי ר' אליעזר הם במשנה הבאה. הסבה לחלוקה זו היא שהסופרים לא הבינו את
הסדר: ר"ג, ר"י, ר"ע, ר"א, ולפיכך העבירו את ר"א להלן, והסמיכו אותו לר' יהושע שבמשנה
הבאה. אבל אין ספק שהעיקר הוא כמשנה שבירושלמי, ורק ע"פ סדר זה מתבארים הדברים.
 ר"ג סובר שאין לשנות ממטבע של שמונה עשרה, ר"י סובר שמותר לו להתפלל גם מעין ש"ע, ר"ע
 סובר שאם שגורה תפלתו בפיו צריך להתפלל ש"ע, וע"ז חולק ר"א וסובר שאין לאדם לעשות
 תפלתו קבע, כלומר בנוסח קבוע, שאם כן נמצא מתפלל בשיגרא ואין תפלתו תחנונים. ולפיכך סדר
 רבינו את דברי ר"ע לפני דברי ר"א, מפני שע"י מאמר ר"ע מתבארים דברי ר"א.

ואשר לבאור דברי ר"א, הרי ברור שהירושלמי פירש כדברינו לעיל. וכ"ה שם: ר' אבהו בשם ר'
 אלעזר ובלבד שלא יהא כקורא באיגרת, כלומר "קבע" אין פירושו שצריך לשנות את נוסח התפלה
 בכל יום, אלא שלא יתפלל באותו נוסח ממש כל הזמן, עד שנמצא כאילו קורא באגרת בלהג
 בעלמא, בלי עיון וכוונה, וכדברי הירושלמי בסנהדרין (פ"י ה"א, כ"ח ע"א): אבל ספרי המירס וכל
 ספרים שנכתבו מכן והילך הקורא בהן כקורא באיגרת וכו' להגיון ניתנו (כלומר ללהג בעלמא)

ליגיעה לא ניתנו. וכן במאירי כ"ט ב': כקורא באיגרת דרך מצות אנשים מלומדה. ושוב אמרו בירושלמי כאן: ר' אחא בשם ר' יוסי צריך לחדש בה דבר בכל יום (כלומר, וממילא נמצא שאין תפלתו קבע). אחיתופל היה מתפלל שלש תפלות חדשות בכל יום (כלומר, נוסח חדש בכל תפלה ותפלה) וכו'. ר' אלעזר היה מתפלל תפילה חדשה בכל יום (כלומר, מחדש רק את התפילה, שהיא צריכה להיות תחנונים, אבל לא את הברכות של שבח והודאה) ר' אבהו היה מברך ברכה חדשה בכל יום (כלומר, מחדש גם בברכות ולא רק בתפלה). נמצאנו למדים שלשיטת הירושלמי "קבע" פירושו תפילה קבועה במשך של זמן ארוך עד שהתפלה נעשית לו שיגרא ואינו יכול לכיין בה, אלא שכמה מן האמוראים החמירו וחדשו את נוסח התפלה בכל יום, ועל אחיתופל אמרו שחדש בכל תפלה ותפלה. ומכיוון שמן התלמוד נראה שהלכה כר"א, הרי אין להתפלא אם נמצאים בסדרי תפלות הקדמונים כל מיני קיצורים וחדושים בתפלה.

ואשר ל"מעין שמונה עשרה" שבדברי ר' יהושע נחלקו בה רב ושמואל (בירושלמי במקומו ובבבלי כ"ט א'); לשיטת רב הוא אומר סוף כל ברכה וברכה (בבבלי: מעין כל ברכה וברכה) ולשמואל מקצר את כל התפילה בברכה אחת, ואומר שלש הראשונות ושלש האחרונות במלואן. ונראה שבא"י נהגו כרב מפני שפסקו הלכה כר"א, וחדשו וקצרו לעתים את נוסח התפלה, ושמרו רק על חותם הברכות, ומכאן הנוסחאות החדשות והקיצורים שנשתמרו לנו בגניזה. ובקטע שפרסם ר"א מרכס בגנזי קדם של לויין ח"ג עמ' 65 (ועיין באשכול ח"א הוצ' אלבק עמ' 105 ובשו"ת הגאונים שבשו"ת הרי"ף הוצ' ביעדנוביץ עמ' 38): מצאתי בהלכתא גברואתא, מר רב צמח גאון ז"ל אמר נוהגין אצלינו החזנין בערבי שבתות ובערבי ימים טובים להתפלל אבות וגבורות ואח"כ אומרים גדלך תקדש בנו, בא"י האל הקדוש. דעה וחכמה למדנו, בא"י חונן הדעת וכו'. ואמרו שקבלו קצור זה מהחזנים הראשונים שקבלו ממר רב יהודאי ז"ל שקבלה מרבו ורבו מרבו עד ר' יהושע דמתניתין דתנן ר' יהושע אומר מעין שמונה עשרה. וכנראה שע"פ קבלה זו פסק הר"מ בפיה"מ מהדו"ק כרב, עיין מ"ש במבואי לה' הירושלמי להר"מ עמ' ז'. ולאמיתו של דבר נראה שלא נחלק אדם מעולם על רב שיוצא בקיצור י"ח מעין י"ח, אלא ששמואל סבר שיכול לקצר את האמצעיות בברכה אחת. וכבר נחלקו בברייתות כמחלוקת רב ושמואל (ירושלמי שם). ומכיוון שאביי קלל למאן דמצלי הביננו במתא (עיין דק"ס 150 הע' מ'. ונראה שהמלה האחרונה נוספה ע"פ בה"ג, ד' ע"ג, ד"ב עמ' 30, כרגיל במס' זו, מ"מ הדין דין אמת), הרי מסתבר שהגאונים קבלו את מסורת א"י בשיטת רב, והשתמשו בה לכל שעת הדחק, ועיין מ"ש במבואי לה' הירושלמי הנ"ל.

עכשיו אנו יכולים לעבור לתפלה קצרה של משנתנו. וכן שנינו שם: ר' יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה. אומר הושע וכו'. אבל בכל הנוסחאות מטיפוס א"י: מתפלל תפלה קצרה מעין שמונה עשרה ואומר הושע וכו'. ובוודאי שאין לשבש את כל הנוסחאות, ופירושה לשיטת בני א"י, שאם היה מהלך בדרך אינו מתפלל י"ח מעין י"ח, אלא תפלה קצרה (כלומר, מקצר את כל האמצעיות, מעין הביננו) מעין י"ח ומוסיף הושע וכו', כדי להגן עליו מפני הפורעניות, ומשתף את עצמו עם הצבור (עיין בבלי ל' רע"א ובצל"ח שם). ומכיוון שלשיטת הירושלמי כל הדרך בחזקת סכנה, הרי כל המהלך בדרך מתפלל תפלה קצרה, עיין בברייתא שבבבלי ג' א' ובתוספ' שם ד"ה היה.

עולה ראה (לקוטים)

מודה אני לפניך, ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות*. לשלמות המציאות הכללית דרושים ג"כ יושבי קרנות העוסקים בישובו של עולם. אמנם החלק המיוחד העוסק בתורה מוצא לפניו דרך אורה, שהיא מדריכתו לאורח חיים, ויושבי קרנות מוצאים לפנייהם מכשולות ועינינים מטעים, המשגים אותם מנתיב הישר, אם לא יפנו להנצל בהדבקם בתורה לפי כחם.

שאני משכים והם משכימים, אני משכים לד"ת והי"ט לדב"ט, אני עסק והעי"ט, אי"ע ומקב"ש והם עמל"ט ואמקב"ש, אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי עוה"ב והם רצים לב"ש. בכל עסק תמיד, שהאדם שם בו מעינו, ישנם שלשה מצבים. המצב הרגיל הוא העסק התמידי שאינו מיגע את האדם כי"אם הוא מתעסק בהתמדתו, במלאכתו או בעינו, לפי כחו, ויכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנותו בפניו" (ברכות מ"ג), שיקבל קורת רוח מהעסק עצמו כשהוא בדרך המצוע, שהשייבה הבטלה אינה מטבע האדם ומביאתו לידי שעמום. אמנם בכל ענין מזדמן ג"כ צורך לעמול לפעמים יותר מכחו התמידי. ובוה יש תבדל בהרגשת הנפש, שעם העסק הממוצע כפי כחו הטבעי מוצא האדם קורת רוח מעצם העסק, גם בלא השקפה על התולדות הבאות ממנו, ולפי ערך חשיבות העסק עצמו כך תגדל קורת הרוח שימצא האדם ממנו, אבל בעמל המזדמן לפרקים יותר מהכח הטבעי אי אפשר שימצא האדם קורת רוח בעצם מצב העמל, שהרי הוא נגד טבע גופו, אלא מפני היתרון שהוא מכיר בהעסק ובפרי שהוא נושא מתרצה הוא לשאת ג"כ משא העמל, ועוד, שמצב העמל הוא עכ"פ בישוב הדעת לצורך התכלית והתעודה, אבל בהמשך ההתעסקות מזדמנים בכל עסק מצבים מתרגשים כאלה, שהאדם נמשך לעסוק בפרטי עסקו בהתרגשות עצומה, ולפעמים לא ידע את עצמו מרוב התפעלותו אליה והוא רץ מתוך המשכת הלב וחום רגשותיו, והנה באלה שלשת המצבים עסק התורה מעולה הוא מכל שאר עסקים.